

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРШОКУРСНИКА

Активна взаємодія з різними соціальними утвореннями, а також сама специфіка навчання у вузі сприяють формуванню у студентів активної життєвої позиції, зміцненню їхніх зв'язків з іншими соціальними групами суспільства. На студентський вік припадає процес активного формування соціальної зрілості. Видимими рисами цього процесу є завершення освіти, трудова активність, суспільна робота, відповідальність перед законом, можливість створити сім'ю та виховувати дітей. Соціальна зрілість передбачає здатність кожної молодої людини оволодіти необхідною для суспільства сукупністю соціальних ролей.

Час навчання у вузі можна умовно розділити на два основних етапи: молодші курси, коли відбувається адаптація студента-новачка до навчального закладу, діяльності у вищій школі, і старші курси (починаючи з третього) – основний етап професійного самовизначення студента, як майбутнього спеціаліста. На першому етапі відбувається корінна ломка уявлень, звичок колишньої школярки, пов'язана з необхідністю змінювати і перебудовувати свою поведінку і діяльність, "входити" у нові умови, про що мова піде далі. Головною метою для студента на цьому етапі є оволодіння способами і прийомами навчання.

Основну масу студентів які навчаються в вищих навчальних закладах становлять юнаки та дівчата 18-25 років. Тому одним із основних завдань психології вищої школи є вивчення особливостей студентської молоді. Студентство – частина дорослого населення, яка об'єднується поняттям "молодь" і виховання якої є обов'язком педагогів вищої школи. Студентська діяльність – це нова форма суспільної практики. Усі проблеми, що виникли перед старшими школярами як суто теоретичні та віддалені, стають для студентів проблемами практичними. Перехід від старшого шкільного віку до вузівського супроводжується труднощами, часто – зміною звичайних умов життя.

Навчання у вищому навчальному закладі – період найбільш інтенсивного розквіту інтелектуальних та моральних сил людини. К.Д.Ушинський називав вік від 16 до 23 років найбільш висхідним періодом у житті людини. Він писав: саме тут завершується період утворення окремих уявлень, і якщо не всі вони, то значна частина їх групується в одну мережу, достатньо простору, щоб віддати рішучу перевагу тому чи іншому напрямку думок людини та її характеру. Важливо, щоб матеріал, який у цей час вливають у душу юнака був доброї якості. Період з 18 до 23 років характеризується найбільшими змінами, що визначаються високими показниками росту інтелектуальних функцій. У 18-21 рік на особливості психомоторики впливає динамічне збудження. До моменту вступу до вищого навчального закладу більшість юнаків та дівчат досягають фізичної зрілості. Однак психологічний розвиток особистості триває. У розвитку нервової системи виникають нові структури. У зв'язку з цим перебудовується діяльність раніше сформованих структур. У діяльності центральної нервової системи старшокласників завдяки постійній зміні в одному й тому ж порядку одних тих самих дій, засобів, вчинків виникають певні зв'язки умовних рефлексів, які необхідно змінювати, пристосовувати з переходом до вищого навчального закладу до нових вимог. Пластичність нашої нервової системи забезпечує цей перехід, але перебудова відбувається у кожного студента по-різному – швидко або повільно, важче або легше, залежно від індивідуальних особливостей студента, підготовленості до цього переходу школою, сім'єю, організацією нового для нього вузівського життя та іншими факторами.

Багато в чому формування особистості майбутнього спеціаліста залежить від соціально-психологічних особливостей студентських колективів. Однією з провідних місць у молодому віці посідає проблема формування особистості. Саме у цей період людина перебуває у психологічно складному процесі активної соціалізації – включення в самостійну суспільно-трудова діяльність. Молода людина активно вибирає майбутню професію, включається в створення власного середовища розвитку. Вагому роль у цьому процесі відіграє характер студентського колективу, який впливає на формування ставлення до майбутньої професії, товаришів, педагогів. Вуз для студента є не лише навчальною організацією. Це також і певна соціальна практика. Колектив студентів як елемент суспільної структури – це конкретне соціальне середовище, де майбутній спеціаліст формується як особистість, де він вступає у взаємодію з іншими студентами. Мікросередовище, тобто коло найближчого спілкування кожного члена групи, має велике значення. Від громадської думки залежать деякі соціально-психологічні установки членів групи, а спільність інтересів є одним із мотивів утворення малих груп у колективі.

Навчання розглядається студентами не просто як оволодіння певною наукою, а і як підготовка до майбутньої практичної діяльності. Це особливо помітно у ставленні до навчальних дисциплін, які, на їхню думку, не мають прямого відношення до майбутньої професії. Як правило, що притаманно особливо старшокурсникам, ставлення до таких дисциплін має вибірковий характер. Поруч із глибшим проникненням у проблематику обраної галузі науки студенти починають реальніше підходити до предмета науки, критично ставитися до своїх здібностей, обраної спеціальності, перспектив наукової роботи. Важливий показник – поступовий розвиток інтересу до певної науки. У процесі професійної підготовки формується уявлення студентів про інтелектуальні можливості, лідерські якості і популярність.

Спільна участь студентів у навчальній діяльності є важливою передумовою спонтанно го формування колективу в академічних групах. Особливе місце у розвитку організаційних основ колективу належить спільним позанавчальним видам діяльності. У первинний колектив входять молоді люди, різні не лише за здібностями, а й за рівнем знань і загальною культурою. Кожна з їхніх відмінностей (життєвий досвід, плани, поведінка, рівень психо-логічної сумісності), а тим більше приміслює переплетіння їх ускладнює процес формування колективу. Власна група новачка є його "психологічною зоною найближчої дії". Воно одночасно всередині цієї самої групи відбувається об'єднання за симпатіями та інтересами. Дослідження студентської молоді фіксують, що до III курсу спостерігаються погашення і поглиблення системи міжособистісних відносин у групі, підвищений інтерес до життя інших студентських груп. На I курсі мікрогруп, що складаються з двох-трьох осіб, об'єднаних приятельськими, дружніми взаєминами ще небагато, тоді як на III курсі майже кожен належить до такої мікрогрупи. У той же час виникають проблеми утворення сім'ї. Тісниться, що "особисте" затуляє собою всю решту справ. На I курсі студент вступає у безпосередні контакти з групою і проявляє себе як особистість. На перше місце у цей період виступають групові моральні санкції до тих, хто порушує норми групи, курсу, факультету, а також моральні заохочення кращих студентів. Усе це стає можливим за умови, якщо колектив дружний. Відповідно до курсу змінюється і сфера спілкування: розширюється (входження у формальні і неформальні групи) або поглиблюється. Але, так чи інакше, інтереси студента все більше і більше виходять за межі групи, курсу, університету.

Для визначення психо-логічних особливостей типів особистості студентів необхідно з'ясувати саме ці поняття. Психо-логічний тип особистості – концептуальну модель, що включає суттєві та специфічні соціально-психологічні особливості певної групи людей, які проявляються в їх діяльності. Дослідники виділяють такі типи:

1. Суспільно-цілісна спрямованість і високий рівень розвитку особистості. Ці студенти, що належать до цього типу, спроможні у ситуації вибору надати перевагу спільним інтересам, їм властиві моральна чистота, значна духовна енергія, прагнення до постійного культурного зростання, інтелігентність. Студенти, що належать до цього типу, не бувають песимістами, вони в змозі об'єктивно оцінювати оточуючий світ, бачать у ньому не лише негативне а й позитивне, вони спрямовані на конструктивне розв'язання найскладніших проблем.

2. Студенти з переважаючою споживацькою спрямованістю особистості. У таких студентів споживацькі ідеали визначають активну цілеспрямованість діяльності з метою їх задоволення. Для багатьох характерним є прагнення до "веселого" студентського життя з мінімальним напруженням і максимальним щохвилиним задоволенням. Слід зазначити, що така позиція охороняється від зазіхань більш свідомих однокурсників.

3. Третю групу характеризує войовниче споживацтво, прагнення вирішувати власні проблеми за рахунок інших, закономірно призводить до появи ще деформованого - злочинного типу особистості. Таким студентам властива руйнівна спрямованість. Головне, з чого потрібно виходити при аналізі проблеми адаптації - це універсальний характер тенденції до встановлення рівноваги між компонентами реальних систем.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М., 1991. – 200 с.
2. Выготский С. Е. Формирование социально -психологического климата студенческой группы как средство становления профессионально -педагогических качеств будущего учителя: Дис. к. п. н. – О., 1993. – 146 с.
3. Идания Бланька Пенья Грасс Особенности волевой активности у студентов пединститута : Дис. к. п. н. – К., 1989. – 197 с.